

Bon-BOM

2015. január

A Bolyai Önképző Műhely lapja

4. évfolyam 5. szám

SPANYOL KARÁCSONY
2. OLDAL

KULTÚRÁK HATÁRÁN
8. OLDAL

A CSINOVNYIK
4. OLDAL

HÁBORÚS FORGATÓKÖNYV
11. OLDAL

DORSZ NŐK
6. OLDAL

KORTÁRS EURÓPAI FILMEK
13. OLDAL

Karácsonyi ajándék az új év 6. napján, *avagy hogy telnek a spanyoloknál a téli ünnepek?*

Tudjuk, hogy a karácsony első sorban a családról és a szeretetről szól, mégis furcsa belegondolni abba, hogy az ünnepi ajándékokat nem szenteste, hanem csak a következő év 6. napján kapjuk meg. Így azonban az ünnep tényleg arról szólna, amiről valójában kell: a család összejöveteléről, a közös vacsoráról, a beszélgetésekről és az éjféli miséről. A spanyoloknál ez így szokás. De vajon milyen sajátos szokásaik vannak még, amelyek eltérnek a mieinktől?

A spanyolok abban nem különböznek tőlünk, hogy december 24-étől december 26-áig ünneplik a karácsonyt, ezen túl azonban már megmutatkoznak a kulturális különbségek. Szenteste napján a többfogatásos, közös vacsorára az egész család összegyűlik (az ételek régióként eltérőek), majd a vacsorát követően részt vesznek a hagyományosan megtartott éjféli

misén (*la Misa de Gallo*), ahol természetesen Jézus Krisztus születéséről emlékeznek meg. December 25-én és 26-án folytatódik a közös családi együttlét, játékkal, beszélgetéssel és betlehemes dalok éneklésével (*villancicos*), de ajándékozás nincs. Persze nem maradhatnak el az édességek sem, amelyek közül az egyik legjellegzetesebb a méz és mandulaőrlemény keverékéből készült turrón.

Következő nevezetes napjuk még a december 28-ai *Día de los Santos Inocentes*, ami tükörfordításban annyit jelent: az Ártatlan Szentek napja. Ezen a napon nemcsak Spanyolországban, hanem az összes spanyol nyelvet beszélő országban megemlékeznek azokra a kétévesnél fiatalabb gyermekekre, akiket Júdea királya, I. Heródes végeztetett ki akkortájt, amikor tudomást szerzett a leendő zsidó király, Jézus születéséről. A nap azonban

Impresszum

Szerkeszti: Komlósi Réka

Munkatársak: Kelemen Luci, Lőrincz Gábor, Nagy Dániel, Németh Enikő,

Suhajda Enikő, Wágner Gréti

Grafikus és tördelő: Büki Dániel

Szerkesztőség: 1148 Budapest, Örs vezér tér 11. fszt. 1.

E-mail: bom@e-nyelv.hu

Honlap (korábbi számokkal): www.bolyaimuhely.hu

Alapítva 2011-ben.

A Bon-BOM című lapot a Médiahatóság 2012 októberében nyilvántartásba vette.

Megjelenik 2015-ben a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

korántsem a szomorú, gyászos megemlékezésről szól (legalábbis a legtöbb országban nem), hanem a viccelődésről, az ugratásról és a jókedvről. Ilyenkor az egész város megbolondul, az emberek igyekeznek nem áldozataivá, hanem elkövetőivé válni az ugratásoknak, akár az utcán, akár a tömegközlekedési eszközökön, akár a munkahelyen vannak, miközben tetteiket arra fogják, hogy gyermekek szellemei szállták meg őket. Hagyomány az is, hogy ezen a napon az újságok több oldalon keresztül szórakoztató híreket közölnek, felhívva ezzel a figyelmet a gyermekek vidámságára.

Az év utolsó napján a spanyolok egy különös szokással kezdik meg az új évet. Szilveszter estéjén a madridi emberek a főváros közepén található, elliptikus alakú *Puerta del Sol* (a Nap kapuja) nevű téren gyűlnek össze és várják az

éjfél eljövetelét (más városokban a főtereken gyülekeznek az emberek). Amikor az óra eléri a tizenketőt, megszólal az első harangütés, amit tizenegy másik követ. Ez azért fontos, mert ez alatt a tizenkét ütés alatt kell azt a 12 szőlőszemet elfogyasztani (harangütésenként 1-et), amely a hiedelem szerint meghozza számukra az újévi szerencsét. Ha sikerrel járnak, az elkövetkezendő év szerencsésen fog alakulni.

Ezután következik a gyermekek által legjobban várt nap, amikor végre ők is megkapják a várva várt ajándékokat. Január 5-én megünneplésre kerül a *Cabalgata de los Reyes Magos*, azaz a három király eljövetele (a Bibliában szereplő három királyról beszélünk, akik meglátogatták Jézust a születésekor). Ezen a napon a gyermekek szórakoztatására karácsonyi motívumokkal és mesefigurákkal feldíszített kocsik vonulnak fel az utcákon, ezzel jelezve, hogy a három király hamarosan megérkezik. Másnap reggel a gyerekek izgatottan kelnek ki az ágyból, hogy végre megnézhessek, mit is hoztak nekik a „királyok” (olyan ez, mint nálunk a Jézuska, természetesen itt is a szülők azok, akik az ajándékokat hozzák). Ezzel a nappal pedig a spanyolok számára is véget érnek a téli ünnepek.

Wágner Gréti

A csinovnyik élete

Minden nép irodalmát meghatározza az adott kor, a rendszer és a társadalmi viszonyok, melyek igen jelentős körülmények, épp ezért érdemes őket figyelembe venni egy-egy mű elemzése során is. Erről a tényről nem feledkezhetünk meg az orosz szerzők esetében sem.

Az orosz realizmusnak számtalan alapléműként számon tartott irodalmi alkotást köszönhetünk, ha pedig erről esik szó, akkor elengedhetetlen, hogy említést tegyünk a *csinovnyik* fogalmáról is.

A csinovnyikok az orosz irodalom jellegzetes figurái, akiket más szóval élve felesleges emberekként is említhetünk. Mint már a bevezetőben hangsúlyoztam, egy művet érdemes a megszületésének korszakára jellemző szociális helyzet szempontjából is görcső alá venni.

A 19. századi Oroszországot jellemző bürokratikus rendszer jelentős hatást gyakorolt a kor emberének személyiségére és életvitelére. A csinovnyik elnevezéssel illetett, a körülmények forgatagában elveszett, deformálódott embertípus ebből kifolyólag gyakorta megjelenik az ebben a korszakban alkotó orosz realisták műveiben is.

Ezek a figurák a hatalom, illetve saját korlátoltságuk foglyai, akik cselekvésképtelennek bizonyulnak, ha a tartalmas, őszinte élet megteremtéséről van szó. A hivatal-

nokság teendőibe és az ezzel járó felelősségbe temetkező, irreális értékek elérésére törekvő csinovnyikok a valójában fontos dolgokról tudomást sem véve, gyáván és boldogtalanul élik mindennapjaikat. Nincs bennük igény a változásra, épp ezért eszükben sincs kilépni a saját maguk által teremtett burából. Mivel a legtöbb közülük nincs is tisztában nyomorúságos életének tényével, talán fel sem merül bennük, hogy mindezt lehetne másképp is csinálni.

Gogol *A köpönyeg* című művének „hőse”, Akakij Akakijevics Basmacskin az orosz realista irodalomból kiragadható egyik legjobb példa a csinovnyik életvitel és mentalitás bemutatására. Másolási feladatain kívül nem állít maga elé egyéb célt, ezt a számunkra nevetségesen kicsinyesnek tetsző tevékenységet azonban felnagyítja, véresen komolyan veszi. Monotonitással áthatott életében az új köpeny igazi értékke, megszerzése százalmas küzdelmének tárgyává, birtoklása pedig tragikomikus vesztének beteljesítőjévé válik.

Csehov életművében is számtalan csinovnyik-archetípussal találkozhatunk. Ezek közül érdemes kiemelni *A csinovnyik halála* című novellájának főszereplőjét, Cservjakovot, hiszen története kiválóan érzékelteti a helyzet súlyosságát.

Tanúi lehetünk annak, hogy egy ártatlan, ám rossz helyen és rossz időben bekövetkezett tüszentés is annyira felkavarhatja egy kishivatalnok életét, hogy mindez tragikus következményt vonhat maga után. A főtisztviselő tarkóját óvatlanul letüszentő hivatalnok olyannyira nem tud elszámolni a lelkiismeretével, hogy az egyszerű bocsánatkérést megkövetelő eset után is zaklatja felettesét büntudatának kinyilvánításával. Végül a halál ad számára „feloldozást”. A mű egyébként nagyszerűen ábrázolja a csinovnyikfigura szolgalelkűségét, akinek mindennél fontosabb a parancsok maradéktalan ellátása, illetve a rangban feljebb állótól kapott visszajelzés.

Az eddig említett két alkotás arról árulkodik, hogy az átlagos csinovnyik sosem ébred rá életének elrontott, szánalmas mivoltára, hanem ezen felismerés nélkül „él” és ugyanilyen módon távozik is az élők sorából. Tolsztoj *Ivan Iljics halála* című kisregényének címszereplője ebből a szempontból kitűnik közülük, hiszen élete legvégén bekövetkezik az oly sokáig halogatott megvilágosodás. A mű egy ízig-vérig csinovnyikfigurát mutat be. Ivan Iljics értékrendjét, gondolkodásmódját, sorsát és egész személyét

meghatározták a társadalmi konvenciók; az egyéni céloknak és vágyaknak ezen keretek között már nem jutott tér. A halált megelőző napokban azonban magára marad szenvedéseivel és végre számot vet önmagával. Kénytelen szembenézni elhibázott életének tudatával és vállalni azt, hiszen ez az egyetlen dolog, amelyet ebben a helyzetben még megtehet.

Habár joggal ítélnéjük kiszerűnek, komikusnak a cikkben említett szereplők sorsát és szenvedését, azonban ez ne vonja el a figyelmünket az annál súlyosabb mondanivalóról. A művek üzenete mindenképp megfontolandó: az elpocsékoltt életek példái cselekvésre, konstruktív változásra és mindezekelőtt egy tartalmas, valódi élet megteremtésére ösztönözhetnek minket.

Suhajda Enikő

„A nő a legjobb férfi”

Írja Jevgenyij Jevtusenko orosz költő, 1961-ben. Ez a nőkép azonban nemcsak a szovjet időkben állja meg a helyét, hanem kiterjeszhető akár az egész orosz nőiségre is. Jevtusenko szerint az orosz nő attól nőies, hogy férfiasan kemény, hogy bátor, kitartó, sőt ha kell, vagány vagy épp vakmerő – ha kell, elmegy geológusnak vagy beáll kőművesnek. Ez a kép sok emberben máig él, az orosz nőtípusról valószínűleg nem a törékeny, határozatlan nő mintaképe fog az emberek eszébe jutni, hanem épp ellenkezőleg, a határozott, kemény, sokszor erős testalkatú nő, aki nem fél kiállni magáért vagy családjáért. Nem véletlenül; mindezt a nőtől nemcsak a háború, illetve az az utáni évtizedek kényszere követelte meg, hanem már korábbi szerepe is erre edzette. Az orosz nő alapvetően alárendeltségi viszonyban állt a férfival, feladata a háztartás vezetése, a gyermekek nevelése és a család összetartása volt, ez alakította ki benne a határozottságot és a férfias keménységet.

Később a sztálini Szovjetunió – már a háború előtt – kimozdította őket ebből a kizárólagos szerepből, az 1920-as, '30-as évektől már nemcsak a családi életben, hanem a munkaerőpiacon is helyt kellett állniuk, így kettős teher nehezedett rájuk. A munkaerőhiány

miatt a '20-as években a szovjet propaganda erőteljesen hirdette a nő felszabadítását „a háztartás rabszolgaságából”, melyet a munkavállalás ösztönzésével, a szabad válással és a törvényes abortusz bevezetésével kívánt elérni. Azonban a szovjet nőknek nagyon nehéz munkakörülményekkel kellett megküzdeniük, emellett a diszkrimináció és a zaklatás számos formáját kellett elszenvedniük férfi feletteseiktől és munkatársaiktól. Az 1928 és 1934 között fellépő élelmiszerhiány okozta éhínség miatt pedig a férfiak nagy számban vándoroltak el munkát keresve, sokszor végleg maguk mögött hagyva családjukat. Számtalan nő maradt magára elsősorban a falvakban, viszont így is kötelesek voltak felnevelni gyermekeiket, vezetni a háztartást és dolgozni a téeszekben. Az élelmiszerhiány miatt számos tiltakozást és sztrájkot is tartottak, melyek zömét nők szervezték. Dokumentumok igazolják, hogy gyakran választottak nőket a tömegek élére vagy felvonulók első sorába, mivel úgy gondolták, a hatóságok nem fognak nőekkel szembeszállni, illetve tárgyalóképesebbnek ítélik őket visszafogott politikai öntudatosságuk és „női érzelmességük” miatt.

Mindezek hatására – míg a második világháború után a fronton elesett férfiak milliói miatt egyedül-

létre voltak kárhóztatva – körülbelül 1990 óta sokszor maga választja az egyedülálló vagy a házasságon kívül gyermeket szülő anya szerepét. Természetesen nem a feminizmus vagy férfigyűlölet miatt, hisz nincs bennük férfigyűlölet, és nem is megveszekedett feministák, egyszerűen csak racionálisan elfogadják a kialakult helyzetüket, és ezen belül próbálják berendezni az életüket. Valószínűleg ezért is lett

az autonóm, határozott, magáért kiálló nő a mai középkorú orosz nőtársadalom domináns személyiségétípusa.

Németh Enikő

Két világ határán egy külön világ

Az orosz kultúra nyugati szemmel

Idén már második ízben volt alkalmam kiscsoportos beszélgetést „moderálni” a BOM szeptemberi befogadó táborában. Nem véletlenül vállaltam el megint, számomra mindig hatalmas élmény, ilyenkor nagyon élénk diskurzusok alakulnak ki, és számos olyan téma vetődött fel már ezeken az alkalmakon, amik a mai napig is foglalkoztatnak (például hogy a fenntarthatóság érdekében tényleg meg kell-e ennünk a kutyáinkat). Ebben az évben az egyik különösen érdekes, éjszakába nyúló beszélgetésen arról kezdtünk vitázni, valóban létezik-e „nyugati” és „keleti” kultúra, illetve gondolkodásmód, mint olyan, avagy ez az oppozíció csupán egyszerűsítő sztereotípiá, ami a számunkra idegen kultúrák hiányos ismeretéből fakad. Azért idézem fel most azt a szép emlékű kora őszi estét, mert az egyik ott elhangzott érv, úgy érzem, különösen releváns a januári tematikával kapcsolatban. Ugyanis azon tanakodván, hogy vajon létezik-e mégis valamiféle fundamentális különbség „keleti” és „nyugati” gondolkodásmód között, egyikünk felvetette, hogy természetesen jelentős a különbség pl. az európai és a kínai hagyományok között, de ha ez valóban két külön princípium, akkor az oroszokat hova soroljuk, kelethez vagy nyugathoz?

Bármilyen felszínesen próbálkozunk is az orosz kultúra megértésével, tapasztalataim szerint ezzel a kérdéssel valószínűleg mindenképpen szembesülünk. Például azt értékeljük, csodáljuk, szeretjük-e az orosz művészetben, irodalomban, zenében, ami a saját kultúránkhöz hasonló módon fogalmaz meg sokszor általános emberi problémákat, konfliktusokat – vagy éppen ellenkezőleg, a különösség szépsége, az egzotikum, az idegenség varázsa az, ami elbűvöl benne minket?

Egyfelől bizonyos „technikai” értelemben általában nyilván a sajátunkhoz hasonló formákat értékeljük, hiszen az orosz irodalomból a nyugatinak megfelelő lírai, drámai vagy epikus formákat ismerjük elsősorban. Puskin költészete, Tolsztoj és Dosztojevszkij vagy éppen Turgenyev regényei, elbeszélései és Csehov drámái talán sokban különböznek ugyan a nyugati pályatársak alkotásaitól, de abban nem, hogy ugyanúgy versekként, regényekként vagy drámákként fogadjuk be őket, mintha pl. Goethe, Balzac vagy Ibsen szövegei volnának. Hangversenytermeinkben sem orosz népdalokat vagy pravoszláv liturgikus zenét hallhatunk legtöbbször, ha orosz muzsikáról van szó, hanem a nyugati ízlésnek tökéletesen megfelelő formába öntött

szimfóniákat, szviteket, operákat és baletteket.

Másfelől viszont az, hogy egy idegen kultúra „produktumai” közül a számunkra is könnyen befogadható formájú alkotásokat részesítjük előnyben, még nem jelenti, hogy ugyanakkor nem az idegenség az mégis, amit érdekesnek találunk bennük. Erre, azt hiszem, a zene a legjobb példa. A mi fogalmaink szerinti koncertmuzsikát komponáló zeneszerzők csak a 19. században jelentek meg Oroszországban, ám legkiválóbb képviselőik igen hamar ismertté váltak Nyugat-Európában is. Érdekes módon azonban nyugaton főleg olyan orosz komponisták tudtak tartós sikert aratni, akiknek a zenéjében volt valami nyugatiak számára különös, speciálisan oroszos „íz” – a maguk korában Európa-szerte népszerűnek számító Rubinstein testvérek műveiről ma már többnyire csak zenetörténeti köny-

vekben olvashatunk, míg a náluk professzionálisan sokkal kevésbé képzett Borogyin vagy Muszorgszkij zenéje ma is gyakran hallható a nagy nyugati koncertpódiumokon. Sőt az orosz zene egyik legjelentősebb kutatója, az egyébként orosz származású amerikai zenetörténész, Richard Taruskin szerint talán még Csajkovszkij világsikere is lehetne a jelenleginél is átütőbb, ha a nyugati közönség kevésbé várna a zenéjétől sztereotipikusan „oroszos” fordulatokat.

A kérdés eldönthetetlenségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a jelek szerint maguk az oroszok sem igazán tudnak dűlőre jutni vele. A 19. században kezdődött szlavofil-nyugatos vita óta, úgy tűnik, folyamatosan jelen van a dilemma magában az orosz értelmiségben, hogy vajon saját kultúrájukból azt tekintsék-e elsősorban értéknek, ami a néha csodált, néha gyűlölt,

de mindenképpen sokszor irigyelt nyugatira hasonlít, vagy éppen azt, ami megkülönbözteti tőle. Nagy Péter cár víziója egy modern, nyugati minták szerint szerveződő Oroszországról, ami a világpolitikában is vezető szerepet tölt be, talán máig ható kulturális sokkot okozott. Oroszország viszonya az ún. Nyugathoz máig rettentően ambivalens, kívülről legalábbis úgy tűnik, még mindig vannak néhányan arrafelé, akik a néhai uralkodóhoz hasonlóan elérendő célként és követendő mintaként tűznék ki a „sokkal fejlettebb nyugat” képét elmaradott, barbár hazájuk elé, amely jelenlegi állapotában szerintük nem képes a benne rejlő hatalmas lehetőségek kiteljesítésére. Az ellentábor legelszántabb hívei viszont éppen ellenkezőleg, romlottak, dekadensnek, erkölcstelennek és hanyatlónak írják le a Nyugatot, aminek a káros hatásától minél in-

kább meg kell kímélni az orosz nép tisztaságát, sőt a 19. század vége óta bizonyos jelentős orosz gondolkodók (az elsők között maga Dosztojevszkij) ismételten hangsztatják, az orosz nép történelmi küldetése éppen az, hogy romlatlanságával megváltsa a züllyött nyugati civilizációt.

Nyugatiként, kívülről szemlélve persze általában elég nehéz megérteni azt, ami ezekből a vitákból eljut hozzánk. Ráadásul jelen esetben a megértést még talán nehezíti is, hogy az orosz kultúrát (mondjuk a kínaival ellentétben, melyről nagyon keveset tudunk) számos okból valamilyen mértékben mégis sajátként próbáljuk kezelni. „Nyugati” értelmiségiként az egyik legfőbb nehézséget az oroszokkal kapcsolatban mindig az okozza, hogy számunkra ismerőség és idegenség olyan különös és kibogozhatatlan módon keveredik a kultúrájukban. Épp ezért a fenti kérdésekre valószínűleg nem is adható egyértelmű és végleges válasz – a bizonyosság számunkra csak annyi, hogy az orosz kultúrát érdemes megismerni, mert saját magunkról is többet tudhatunk meg általa, emberként éppúgy, mint európaiként.

Nagy Dániel

A nagy honvédő háború pocsék forgatókönyve

A szovjet, illetve orosz identitás meghatározó része volt a második világháború – mely az ottani köztudatban a nagy honvédő háború nevet viseli –, de sokuknak valószínűleg sosem jutott eszébe, hogy a hatéves világegést részleteitől megfosztva egy olyan sematikus és hétköznapi fordulatokkal megspékelt tucatsztorit kapunk, amit még a legutolsó hollywoodi producerpalánta sem lenne hajlandó elfogadni. Vizsgáljuk hát meg a Második világháború című film szinopszisát!

Már a kezdet kezdetén nyilvánvalóvá válik, hogy az alkotó képtelen a komplex karakteralkotásra. Nem elég, hogy komoly politikai háttértörténet helyett voltaképpen a káoszról alakul ki a rajzfilmszerűen elnagyolt módon gonosz és ördögi birodalom, de ráadásul még a vezetője is szánalmasan egydimenziós: bárminemű pozitív tulajdonság híján csak és kizárólag egyetlen, természetesen gonosz és gyilkos szándékú célra tör. Amikor Hókuszpók morálisan komplikáltabb figura az antagonistátnál, akkor tudhatod, hogy valamit rosszul csináltál.

Ez a menthetetlenül sötét és az egyszeri néző számára garantáltan szerethetetlen brigád természetesen olyan fegyverekkel, taktikákkal és ideológiával szerelkezik fel,

melyet az öreg kontinens békés népei sohasem láttak korábban, és teljesen tehetetlenek velük szemben. Mindössze napok alatt egész országokat igáznak le (mily természetellenes gondolat) csak azért, hogy a cselekmény gyorsan megindulhasson. Izgalmas csaták és heroikus küzdelem helyett a nagy háború első fele azzal megy el, hogy a gonosz Harmadik Birodalom játsszi könnyedséggel leigazza Európa legnagyobb részét, természetesen csak azért, hogy a forgatókönyvben szerepelhessenek a tragédiák második felvonásainak megszokottan sötét pillanatai, és hogy a közönség rokonszenvét megnyerjük azzal az olcsó trükkel, hogy jófiúinkat az esélytelen szerepébe taszítjuk. Tény, Rockynak bejött, Oscart ért neki.

Aztán persze hogy csak egy legény marad talpon a vidéken az agresszor ellen, kétségbeesett küzdelemben védve magát az angliai csatában. Hogy a klisé-tenger még teljesebb legyen, a gonosz erők a győzelmük kapujában egyszerűen abbahagyják a támadást, a repterek bombázása helyett Londonra fókuszálva.

Arról aztán ne is beszéljünk, mennyire agyonhasznált történetmeselési fordulat az, hogy két ellenséget összehorogtatunk egy közös ellenlábás legyőzésének érdekében: legyen bármennyire hatásos Chur-

ni kezd az ördögi birodalom, utána sorra veszít minden nagy csatát, hogy még véletlenül se tűnjön élet-szerűnek a mese. És a befejezés? Az antagonista egyszerűen főbe lövi magát, megfosztva minket bármilyen érdemi katarzistól. Mekkora amatőr for-

chill magyarázkodása 1941. június 22-i rádióbeszédében, miszerint nála nagyobb ellenzője nincs a kommunizmusnak, de most muszáj egy még nagyobb gonosz ellen összefogniuk, ez nem változtat a tényen, hogy a szerző ismét egy ezer-szer látott fordulattal élt. (S ha már itt tartunk, mennyire klisé a brit miniszterelnök figurája? Végletekig elkötelezett, ontja magából a nagy beszédek és a maradandó aforizmákat, egy pillanatra sem csügged, s természetesen a történet vége után eltakarodik az ország éléről...)

A szövetséges hatalmak titkos, mindent egy lapra tévő terve a háború menetének megfordítására már a Halálcsillag szellőzőnyílásának kapcsán sem számított eredeti ötletnek, megvalósítása ebben a történetben (a partraszállás) pedig különösen nem nevezhető annak. S persze, amint egyszer veszíte-

gatókönyvírónak kell lenni ahhoz, hogy egy háborús történetet egy bírósági tárgyalással fejezzünk be?

Számomra teljesen érthetetlen, hogy miért döntött az Élet Filmstúdió ennek a banális történetnek a megfilmesítése mellett. Azt pedig már különösen nem tudom hová tenni, hogy milyen gondolatmenet vezethetett a Hidegháború című folytatáshoz, mely az izgalmas haditörténesek helyett egy unalmas politikai thriller lett csupán, elidegenítve magától az eredeti alkotás kedvelőit. Az Első világháború című lassú és feleslegesen véres, túlságosan oldschool előzményfilmről már inkább ne is beszéljünk. Nem voltak ezek olyan jó történetek, hogy megérték volna azt a több milliányi emberáldozatot.

Kelemen Luci

Kalandozások a filmtörténetben: Kortárs európai filmek

Két nap, egy éjszaka

A belga Dardenne fivérek neve ismerősen csenghet azoknak, akik követték az európai film alakulását az elmúlt évek során. Letisztult, valóságghú és mindig drámai filmjeikben kevés a csillogás és feltűnés, most mégis megnyerték a kontinentális filmszakma egyik legsikeresebb üdvöskéjét, a francia Marion Cotillard-t, és lehozták őt a hétköznapi emberek szintjére. Az amúgy is erős alakításokra képes Cotillard most sem vall kudarcot, egy törekeny és megtört nőt alakít bizsergető átéléssel, aki nehéz kálváriajárás előtt áll: meg kell győz-

nie munkatársait egy hétvége során arról, hogy mondjanak le a fizetési bónuszukról cserébe azért, hogy ő ne veszítse el az állását. Az egyesével megejtett találkozók során megismerjük a tekervényes indokokat, látteleletet kapunk egy csendes kisváros munkásosztályáról és rajtuk keresztül az általános emberi virtusról – ahogy egy jó Dardenne-filmben ez elvárható tényező.

Lavina

Ruben Östlund hazájában, Svédországban kezdte pályafutását sífilmek készítésével (ilyen műfaj is létezik), majd három kritikailag elismert alkotás után előhozakodott egy sikeres kamaradrámának beillő filmmel az átvitt emaskulációról, azaz egy életerős férfi metaforikus kasztrálásáról. A virilis családapapa feleségével és két gyerekével tölti szabadságát a sziparadicsomban, amikor egy reflexszerű, ösztönös cselekedettel elveszíti biztos státuszát a közösségben, lelkiileg összeomolva próbálja menteni önbecsülése maradékát. A mindezt kiváltó hógörgeteg szimbolikusan söpör végig a család és az őket körülvevő emberek életén, magával sodorva a konzervatív nemi szerepeket – érdekes szociológiai tanulmány volt a Puskin mozi apró,

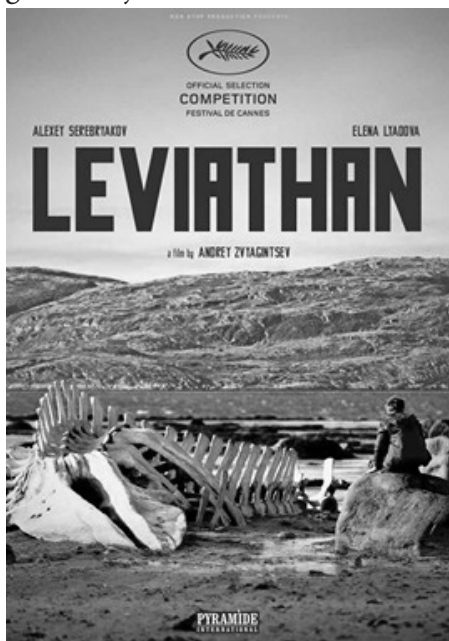

tizenötös mozitermében hallgatni, hogy a film párbeszédeinél hol a férfiak horkantak fel megvetéssel, hol a női nézők nevettek kárvallón. Nem kevésbé érdekes látvány egy [Trónok harca]-edzett vikingalkatú norvég férfi jelenléte, aki tekervényes pszichológiai magyarázatokkal próbálja védeni a férfiakat. Aki pedig megsértődik a film nézetein, még mindig kárpótolva érezheti magát a csodálatos tájképek láttán.

Leviatán

Miután kiléptem a moziteremből, végig azon gondolkodtam, vajon hogyan sikerült ezt a filmet megalkotni (pláne állami támogatással) abban a mai Oroszország-

ban, melyről oly sok hírt hallunk mostanában. Talán ebben rejlik Andrej Zvjagincev varázsa, aki egy misztikus vonalú alkotásban képzeli újra a bibliai Jób-történetet – egy férfi sorban elveszít mindent, ami fontos számára. A kegyetlen orosz valóság helyszíne egy északi, tengerparti orosz település a saját szegényes és kétkezi munkával túlélni igyekvő közösségével. A korrupció dívik, a tehetőseknek mindent szabad, a sanyarú világban a megtört, elcsigázott kisember csak veszíthet. Elnyújtott, szürkés árnyalatú jelenetek során követjük végig gyakran időhúzásnak tűnő közjátékok mentén a modern Jób szenvedéstörténetét több nézőpontból, miközben groteszk jelenetek tűzdelik a kilá-

tástalanságot: az intézmények falán ismerős helyzetben immáron egy bizonyos Vlagyimir nevű úriember képe kísérti Nagy Testvérként a népet, miközben a rég (és nem olyan rég) letűnt elődök ikonjait szó szerint céltáblaként használják. Sokatmondónak tűnhet a párbeszéd: „Mostani politikusokról nem hoztál képet?” – „Vannak, de azoknál még várjuk meg a történelmi perspektíva alakulását.”

Ida

A brit filmvilágban letelepedett lengyel Pawel Pawlikowski fekete-fehér filmje nyerte el az idei Lux-díjat, mely az Európai Parlament filmes különdíja. Címszereplője egy fogadalomtételre készülő apáca, akiről az in medias res nyitással azonnal megtudjuk, hogy árvaként került egy kolostorba, de zsidó származású. Egyetlen még élő rokonával, anyja nővérével kell felvennie a kapcsolatot a világtól való elvonulása előtt, aki megkeseredetten éli életét: a hatvanas évek Lengyelországában ledér életvitelével éles ellentéte unokahúga ájtatosságának. A film követi a korai némafilmes hagyományt, az utolsó képsortól eltekintve teljes mértékben statikus, nincsenek kameramozgá-

sok, minden egyes képnél a legfontosabb elv a festői kompozíció, így a filmélmény egy nagyon erőteljes galerialátogatáshoz mérhető. A két különböző élet összegabalyodása során megtudjuk a tragikus családi történet részleteit, míg Ida kissé szájbarágós módon csak a kolostoron kívüli élet negatív velejáráival találkozik rokona személyében: alkohol, mértéktelen dohányzás, mondanivalótól mentes szexualitás – talán nem csoda, hiszen a leginkább katolikus európai országról van szó. A minimalista és csak a legszükségesebb esetekben használt dialógusok vezetik tovább a nézőt a történet folyamán, valamint Ida önfelfedezési mozzanataiban. Számomra különösen kellemes élmény volt, hogy a stáblista végén egykori szinkron dramaturgia-tanárnom nevét olvashattam a feliratok készítőjének szerepében.

Lőrincz Gábor

Fény a tárgyakon, fény a lelkekben: Rembrandt és a holland arany évszázad remekművei a Szépművészeti Múzeumban

Ez a kiállítás nem másról szól, mint a valódi és a belső fény teremtette valóságról. Káprázatos, csillogó anyagokból komponált csendéletek tanúskodnak a fiatal Hollandia gazdagságáról, míg mellettük beszédes arcokon világlik át egy-egy emberi sors a lélek avatott ismerője, Rembrandt vásznain.

Egy új világ születésének kora ez, a mi világunké – mert a 17. század feltörekvő polgárságának értékrendje megdöbbentően hasonlít a miénkre. A tárgyak bűvöletében élő ember számára mi sem volt fontosabb a megjelenésnél, a hibátlan felszín felmutatásánál, és ennek az igénynek a szolgálatában egy magasrendű festészeti stílus fejlődött tökélyre. E felszín mögé látni azonban, feltárni a marandó emberi lényeket – erre csak két kivételes géniusz, Rembrandt és Vermeer lehetett képes. Körük szerveződik ez a páratlanul gazdag kiállítás.

Az előadáson megismerjük e két nagy mester művészetének mozgórugóit; az általuk használt anyagok, illetve a camera obscura szerepének bemutatásával pedig bepillantást nyerünk bravúros technikai tudásuk hátterébe. Feltérképezzük a korabeli társadalmi viszonyokat, amelyek útjára indították az egész modern festészetet. Ezután együtt elmegyünk megnézni a tárlatot, hogy egy tágabb körkép birtokában a valóságban is találkozzunk a művekkel.

A Rembrandt-kiállítással átépítés miatt a Szépművészeti Múzeum két évre bezárja kapuit a nagyközönség előtt, így érdemes kihasználni ezt az alkalmat a gyűjteménytől való elköszönésre is!

Várhelyi Csilla

